

Forfatterens rent kronologiske disposition er søgt opvejet af en konklusion efter hvert afsnit, der fremhæver det afgørende og typiske for den netop gennemgåede periode og de omtalte begivenheder. Den er også forladt med afslutningskapitlet, idet fremstillingen iøvrigt føres frem til 1964, hvorved Cuba-krisen kommer til at stå som noget særligt afgørende og skelsættende.

En litteraturoversigt og et index forøger bogens værdi som håndbog, idet man ved hjælp af begge kan finde frem til både emner, enkeltbegivenheder og yderligere litteratur om emnet. Bogens omfang muliggør iøvrigt en meget anselig mængde detaljer og enkeltbegivenheder, hvis tidsmæssige placering det i givet fald kan være nyttigt at kunne slå op.

Som lærebog må den imidlertid anses for uegnet. Et gennemgående og sammenholdende synspunkt synes at mangle, og den eneste lære, man kan uddrage af fremstillingen, er, at havde det ikke været for »de andre« – det være sig sovjetrussere, kinesere, franskmænd eller cubanere – så kunne alt have været så dejligt. Eller, som det siges i afslutningen, »International politics and foreign policies are still remote from the citizen – difficult to understand and impossible to alter«. Heller ikke for denne forfatter er det lykkedes at gøre sig klart, hvad det egentlig er, han vil skrive om. Fremstillingen fører os skiftevis fra De forenede Nationer, forhandlinger mellem statsmænd og afslutninger af traktater mellem stater til parlamenter, indre regeringsdrøftelser, personskifter i administration og blandt politiske beslutningstagere og de enkelte statsmænds indre irgange.

Som håndbog – hvis Keesing ikke er inden for rækkevidde – kan bogen godt anbefales, blot man gør sig dens tendens klart. Men iøvrigt vil den antageligvis snart blive forældet, idet der ikke synes foretaget nogen afvejning af de mange detaljer eller nogen analyse af, om disse overhovedet peger i nogen retning og da i hvilken.

OLE KARUP PEDERSEN

AKSEL LASSEN: Vælgere på Vandring. Nordiske Valg 1947–66. Skrifter udgivet af Jysk Selskab for Historie, nr. 18. Universitetsforlaget i Aarhus, 1967. 210 s. 34,40 kr.

Aksel Lassens »Vælgere på Vandring« kan med vidt forskellige resultater bedømmes ud fra to sæt kriterier: Set som et eksempel på moderne samfundsvidenskab – eller videnskab i det hele taget – er bogen uantagelig. Bedømt som en politisk iagttagers mere eller mindre velbegrundede gætterier om valgenes forskydninger er den mange steder ganske interessant og idegivende. Alt afhænger af, hvilket plan bogen placeres på.

»Vælgere på Vandring« spænder vidt. Således analyseres de nordiske parlamentsvalg i efterkrigstiden med henblik på forskydningerne mellem partierne, og man føres ind i en debat om årsagerne til den geografiske udjævning i partiernes styrke, om forholdet mellem danske kommunal- og folketingsvalg og om de unges stemmeafgivning. De forskellige essays holdes imidlertid sammen af en fælles grundtendens: Med få undtagelser pointeres overalt, at denne eller hin forskydning i partiernes stemmetal og i styrkeforholdet mellem de politiske hovedblokke – »arbejderpartierne« og »deres borgerlige alternativer« – ikke skyldes skift fra den ene lejr til den anden. Andre faktorer er på spil.

For Danmarks vedkommende forklarer Aksel Lassen således forskydningerne mellem Venstre, Det konservative Folkeparti og De Uafhængige på den ene side og Socialdemokratiet, SF og Danmarks Kommunistiske Parti på den anden ved hjælp af to sæt faktorer: Partiblokkene har haft svingende nettogevinster i bytteforholdet med sofavælgergruppen – til tider har gevinsterne været negative – og de liberale midterpartier, Det radikale Venstre og Danmarks Retsforbund, har fungeret som et reservoir, hvortil der fra tid til anden flød flere vælgere fra den ene eller anden blok, end der kom ud til samme blok.

Der ligger en fornuftig betragtning bag denne tankegang: Vælgerne er ofte forbavsende stabile, og forskydningerne sker i et meget stort antal af tilfældene mellem nabopartierne og ud og ind af sofavælgergruppen. Men denne tommelfingerregel udelukker ikke, at der *tillige* kan ske nettoforskydninger direkte mellem blokkene: Interviewundersøgelser ved valg i andre nordiske lande, hvor Aksel Lassen anvender samme betragtningsmåde, men alene med sofavælgergruppen som forklarende faktor, sandsynliggør det endda. Og her kommer den afgørende svaghed ved Aksel Lassens bog: Hans tal modbeviser det ikke, og kan ikke komme til det. Materialet passer simpelthen meget dårligt til problemstillingen. Aksel Lassen arbejder nemlig alene med resultaterne fra den officielle valgstatistik. Og de giver alene de samlede op- og nedadgående stemmetal for hele partier, og for den samlede sofavælgergruppe. Men for at sige noget om de underliggende nettostørrelser mellem partiblokkene og mellem disse og sofavælgergruppen plus midterpartierne må man have fat i de enkelte vælgers stemmeafgivning fra det ene valg til det andet. Muligvis skyldes »arbejderpartierne« sejr i 1960, som Aksel Lassen mener, at disse partier var i stand til netto at mobilisere særligt mange vælgere fra midterpartierne og sofavælgergruppen, og ikke et skred direkte fra Venstre og Det konservative Folkeparti til Socialdemokratiet og SF. Men akkurat de samme officielle valgtal kunne f. eks. være fremkommet som følge af en vis nettostørrelse fra VK til »arbejderpartierne«, der delvis kompenseredes af en strømning fra midterpartierne og sofavælgerne mod højre.

Skulle Aksel Lassen kunne belyse sin problemstilling måtte han have gennemført en interviewundersøgelse, eller i det mindste have udnyttet de undersøgelser, der allerede foreligger fra andre nordiske lande.

Samme indvending rammer næsten alle andre afsnit i »Vælgere på Vandring«. Når Aksel Lassen fremhæver, at man i de indenlandske vandringer har en forklaring på den geografiske udjævning i partiernes styrke, er dette sandsynligt. Hvis københavnske arbejdere flytter ud fra Københavns centrum, er det ret naturligt, at Socialdemokratiet går frem i Øernes område. Men man kan ikke sige noget om størrelsen af denne faktors indflydelse – om den er afgørende, væsentlig eller ret marginal – før man ved, *hvor mange* arbejdere, gårdmandsbørn, funktionærer etc., der på *hvilket tidspunkt* flyttede *hvorhen*. Atter slår materialet ikke til, for Aksel Lassen spalter ikke sine tal op på befolkningskategorier. Og man kan slet ikke, som Aksel Lassen, sige, at de indenlandske vandringer er af større betydning end for eksempel fjernsynets gennembrud, al den stund noget så simpelt som fjernsynets udbredelse på de forskellige tidspunkter og i de forskellige landsdele ikke engang berøres.

Er det imidlertid en blandet fornøjelse at bedømme Aksel Lassens bog ud

fra et videnskabeligt kriterium, bliver vurderingen straks noget mere positiv, hvis man skruer forventningerne ned og ser »Vælgere på Vandring« som en kyndig iagttagers mere eller mindre sandsynlige overvejelser om valg i de nordiske lande. Her må man rose Aksel Lassen for den veludviklede evne til at se alternative forklaringsmuligheder til de gængse journalistiske, og også i de konkrete tilfælde er dette hyppigt givende. For eksempel lyder det sandsynligt, at arbejderpartierne i 1960 var i stand til at hente mange stemmer i midten og hos sofavælgerne. Selv om man langtfra kan udelukke nettogevinster fra Venstre og Det konservative Folkeparti.

H. JØRGEN NIELSEN